

gosudarstvennogo universiteta, 2000.– №2.– S.1–6.

10. Narochnickii L.A. Sovetskii Soyuz i Organizaciya Obedinennih Nacii/ L.A. Narochnickii.–M.: Nauka, 1989.–363 s.

11. Novikov K.V. Sovetskii Soyuz i Organizaciya Obedinennih Nacii / K. V. Novikov.– M.: Nauka, 1968.– 688s.

12. Ostapenko G.S. Borba SSSR v OON za socialno-ekonomicheskie prava cheloveka 1945–1977 gg./ G.S. Ostapenko.–M., 1981.–279s.

13. Fedorov V.N. Organizaciya Obedinennih Nacii drugie mejdunarodnie organizacii i ih rol v XXI veke/ V.N. Fedorov. – M.: Logos, 2007.– 944 s.

14. Tomko Ya. Vnutrennyaya kompetenciya gosudarstv v Organizacii Obedinennih Nacii/ Ya. Tomko. –M.: Nauka, 1963.– 310 s.

15. Petrov V.F. OON–forum peregovorov i arena borbi SSSR za mir i sotrudnichestvo/ V.F. Petrov.–M.: Nauka, 1980.–64 s.

Krynytska T. O., student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), tania.krynytska@ukr.net

The main directions of Soviet Union activities in United Nations Organization

The article examines the main aspects of the Soviet Union at the United Nations. Explains the causes of the United Nations, and the impact on the development of the UN the Soviet Union. Specified areas of the USSR and successor countries Russia. Analyzes the basic processes of reform of the United Nations, submitted information on the concepts reforms USSR. Also out stages of the Soviet Union at the United Nations. This article shall include the views of leading Russian and Soviet historians on the conditions of entry into the UN on the rights of the country's successor. Also, it turns out process of the birth of the Soviet Union and cooperation leading associations operating under the auspices of the UN, in particular such as WHO and UNESCO. We give interpretation of the main provisions of conferences initiated the formation of UN and analyzes the projects of the Soviet Union on the functioning of the organization. The article is an analysis of the genesis of the Soviet Union participation in UN activities, and study the basic principles of the UN reform.

Keywords: The United Nations, the USSR, International Relations.

Криницька Т. А., студентка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), tania.krynytska@ukr.net

Основные направления деятельности Советского Союза в Организации Объединенных Наций

Рассматриваются основные аспекты деятельности Советского Союза в Организации Объединенных Наций. Дается объяснение причин образования ООН, а также влияние на развитие органов ООН Советского Союза. Указываются направления деятельности СССР и страны-правопреемника Российской Федерации. Анализируются основные процессы реформирования органов Организации Объединенных Наций, приводятся сведения по поводу концепций реформ СССР. Также выделяются этапы деятельности Советского Союза в Организации Объединенных Наций. В статье указываются взгляды ведущих российских и советских историков по поводу условий вхождения в состав ООН Российской Федерации на правах страны-правопреемника. Также выясняется процесс зарождения сотрудничества Советского Союза и ведущих объединений, работающих под эгидой ООН, в частности, таких как ВОЗ и ЮНЕСКО. Дается толкование основных положений конференций, положивших начало образованию ООН, а также анализируются проекты Советского Союза по поводу функционирования организации. Целью статьи является анализ генезиса участия Советского Союза в деятельности ООН, а также исследование основных принципов реформирования ООН.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, СССР, международные отношения.

* * *

УДК 327(477:4–13:61)(045)

Лисак В. Ф.
доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Маріупольський державний університет (Україна, Маріуполь), fifitau@ukr.net

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я

Розглянуто відносини з країнами Середземноморського регіону, як одного з важливих та актуальних напрямків сучасної зовнішньої політики України. Застосувавши наукові методи дослідження, такі як аналіз, узагальнення, систематизація, простежено двосторонні відносини з країнами європейського узбережжя Середземного моря, а саме з Італією та Францією, що має безперечно значення в питанні європейської інтеграції України. На прикладі двосторонніх відносин України з країнами Арабського Магрибу, таких як Алжир і Лівія проаналізовано зовнішньополітичні відносини з Середземноморськими країнами Північної Африки. Узагальнено, що останнім часом активно розвиваються відносини з європейськими Середземноморськими країнами, що є

позитивним в просуванні України до європейського простору. Доволі повільно відбувається співробітництво з країнами Північної Африки, яке демонструє зниження товарообігу.

Ключові слова: Середземномор'я, зовнішня політика, євроінтеграція, Італія, Франція, Алжир, Лівія, торгівельно-економічні відносини, політичні відносини.

Від початку творення незалежної стабільної та розвиненої держави перед Україною постало чимало завдань у зовнішньополітичній площині. Зовнішня політика спрямована на забезпечення національних інтересів та безпеки України, захист суверенітету, розвиток економічного потенціалу, утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин. Ці та багато інших завдань доводять значимість проведення правильної та виваженої зовнішньої політики.

З 1991 року в Україні були прийняті основоположні законодавчі акти, які закріпили принципи, завдання та пріоритети нашої зовнішньої політики. Деякі з них, як то “Основні напрями зовнішньої політики України”, прийняті Постановою Верховної Ради України від 02.07.1993 року, вже втратили чинність (01.02.2010 року прийнятий Закон “Про засади внутрішньої та зовнішньої політики”) [1]. Тим не менше і зараз триває вдосконалення та приведення у відповідність до сьогоденних інтересів України всіх основоположних документів. Зокрема, 23 грудня 2014 року прийнято Закон “Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості” [2]. Йдеться про внесення змін в закони “Про стратегію національної безпеки України” та “Про засади внутрішньої та зовнішньої політики”.

Згідно з останніми документами основними засадами зовнішньої політики є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі. Так само в Законі про засади внутрішньої та зовнішньої політики України йдеться про підтримку розвитку торгівельно-економічного, науково-технічного, інвестиційного співробітництва з іноземними державами на засадах взаємної вигоди.

В цьому контексті одним з актуальних напрямів зовнішньополітичної діяльності є середземноморський. Стратегічне значення середземноморського регіону полягає в першу чергу в питанні забезпечення торгівельно-економічних та енергетичних інтересів нашої держави. Враховуючи стратегічне значення середземноморського простору для забезпечення торгово-економічних інтересів нашої держави (морські шляхи з України у світ пролягають саме через Босфор та окремі проекти постачання енергоносіїв для нашої держави пов'язані з Середземномор'ям) актуальним є дослідження відносин України з країнами Середземномор'я.

Метою даної статті є вивчення відносин України з країнами Середземномор'я. Автор вважає за доцільне охарактеризувати двосторонні відносини України з європейськими середземноморськими країнами, як то Італія та Франція. Значний інтерес представляє вивчення сучасних двосторонніх відносин з країнами Магрибу. Одним з актуальних завдань є аналіз торгово-економічного співробітництва між Україною та країнами Середземноморського регіону.

Дана проблематика знайшла висвітлення в працях таких авторів як С. А. Перепелиця, М. В. Нелін, Л. Ф. Істратій, Л. Чекаленко, В. В. Макух та інші. Зокрема С. А. Перепелиця, Л. Ф. Істратій та М. В. Нелін присвятили свої дослідження зовнішній політиці Італії та двосторонньому українсько-італійському співробітництву [3; 4; 5]. Відносини з Францією проаналізовано в роботах В. М. Василюк, В. Ю. Соколова [7; 8]. Заслужують на увагу роботи присвячені питанням двостороннього співробітництва України та країн арабського Магрибу у різних сферах політики та економіки, таких авторів як В. В. Макух [6]. Попри важливе значення вищезгаданих праць сьогодні з урахуванням ситуації, що склалася в Україні і так само на міжнародній арені назріла нагальна потреба комплексно проаналізувати сучасний стан відносин України з країнами Середземноморського регіону.

Загалом, Середземноморському регіону належить визначна роль в сучасних міжнародних відносинах. Він є важливим як з точки зору етнічної та релігійної різноманітності, так і в економічному, енергетичному та транспортному аспекті. На сьогоднішній день географічно Середземномор'я визначено як природна країна, яка включає басейн Середземного моря з його островами та прилеглими територіями Європи, Азії та Африки. Однак серединою регіону безперечно є Середземне море, яке омиває береги Іспанії, Франції, Італії, Монако, Мальти та інших країн. Середземним морем проходять важливі шляхи, що поєднують Європу з Африкою, Південною та Східною Азією тощо. З огляду на рівень економічного розвитку та протиріччя між окремими країнами регіону деякі дослідники на сьогоднішній день вводять терміни субрегіональна специфіка та субрегіональна взаємодія.

В Постанові Верховної Ради “Про основні напрями зовнішньої політики України” від 1993 р. було визначено, що інтереси України як морської держави вимагають надання пріоритетного значення активізації її участі у Чорноморському економічному співробітництві, Дунайській комісії та поступового налагодження широких контактів на Середземноморському напрямі [1]. Очевидно, що для України відносини з країнами Середземномор'я з самого початку мали велике значення.

На сьогоднішній день можна виокремити декілька складових зовнішньополітичної діяльності України на середземноморському напрямі. По-перше, Україна зацікавлена в співробітництві з Північноатлантичним альянсом і Європейським Союзом з метою європейської та євроатлантичної інтеграції. Отож наша держава як активна учасниця міжнародних відносин, бере участь у співробітництві з країнами НАТО у рамках Середземноморського регіону. Україна виділяла свої судна для проведення операції “Активні зусилля” у 2007 та 2008 рр., в період з 10 по 17 листопада 2010 р. для нарощування сил у регіоні [9].

На базі штабу українських ВМС в Севастополі було розгорнуто Контактний пункт, який з 2005 р. здійснював моніторинг цивільного судноплавства в Чорному морі й обмін відкритою інформацією з Регіональним командуванням Об'єднаних військово-морських сил НАТО в Неаполі. У підготовці до дій в Середземному морі свого часу були задіяні екіпажі

фрегата “Гетьман Сагайдачний” з вертольотом Ка-27, корветів “Тернопіль” і “Луцьк”, а також оглядові команди зі складу сил спеціального призначення [9].

Слід так само виокремити двосторонні відносини з країнами Середземномор'я, як складову зовнішньополітичної діяльності України. Тут можна виділити значення двосторонніх відносин з європейськими середземноморськими країнами, такими як Франція, Італійська Республіка та Іспанія, що є членами Європейського Союзу. Отже відносини з цими країнами для України являють стратегічну мету, оскільки європейська інтеграція нашої держави представляє одну з найбільш актуальних проблем сучасної зовнішньої та внутрішньої політики. Так само безперечно важливими є відносини України з країнами південного та східного узбережжя Середземного моря, а саме Алжиром, Лівією, Сирією, Йорданією та іншими.

Важливе значення мають політичні, торгівельно-економічні та культурні відносини України та Італії. Сьогодні розпочато співробітництво з енергетичних питань. Італійська Республіка в історії становлення незалежної України неодноразово надавала нашій країні підтримку. Торгово-економічні відносини мають стабільний характер, хоча на сьогоднішній день є певне зниження товарообігу. За даними Держстату України товарообіг між двома країнами у 2014 році зменшився на 10,52% порівняно з 2013 роком [10]. При цьому певне збільшення (на 5,7%) характерно для експорту, щоправда в січні 2015 року експорт з України в Італію порівняно з відповідним періодом 2014 року зменшився на 2%. Імпорт навпаки демонструє послаблення позицій (на 46%). Слід звернути увагу, що серед товарних позицій в експорті переважають чорні метали. У 2014 році (січень) він складав 55,6% в загальній структурі експорту і збільшився порівняно з відповідним періодом 2013 року на 6%. Однак в січні 2015 року в структурі українського експорту чорні метали вже дорівнюють 53,3%. Втім Італія залишається на провідних позиціях в світі серед країн-експортерів чорних металів з України [10]. Другу позицію займають зернові культури. В січні 2015 року експорт зернових в Італію складав 18,7% в загальному експорті України в ІР. Порівняно з попереднім періодом відбулося зростання цієї статті експорту на 6,9% в загальній структурі експорту. Третю позицію в експорті займають жири та олія рослинного та тваринного походження (7,7% в січні 2015 року). Ця стаття в загальному обсязі експорту України в Італію збільшилася понад в три рази порівняно з попереднім періодом 2014 року. Своє значення в загальному експорті до Італії мають добрива, насіння, плоди олійних рослин, сіль, сірка, земля і каміння, вироби з чорних металів, деревина та вироби з неї [11]. При загальному скороченні італійського імпорту в Україну провідне місце в ньому продовжує займати така продукція як реактори ядерні, котли, машини. В січні 2015 року ця продукція складала 17,1% в структурі імпорту і зменшилася на понад 20% до відповідного періоду 2014 року. Показники товарообігу послугами між Україною та Італією у 2014 році порівняно з 2008 роком скоротилися на 14,4%. Відповідно до 2013 року скорочення дорівнює 8,2%. Експорт послуг скоротився на 2,2%, а імпорт на 22,9%. За обсягами інвестицій серед 123 країн-інвесторів

Італійська Республіка посідає 10 місце. Протягом 2007–2013 років постійно зростала сума італійських інвестицій в економіку України. У 2009 р. вони склали 914 млн. дол. США, а у 2013 р. – 1267,8 млн. дол. США. У 2014 році прями інвестиції з ІР в економіку України дорівнювали 999,1 млн. дол. США [11].

Так само величезне значення для України мають відносини з Францією, як одною з провідних країн Європейського Союзу. Слід звернути увагу, що відносини між двома країнами розпочалися відразу після проголошення незалежності нашої держави (27 грудня 1991 року Франція визнала Україну і з 24 січня 1992 року було встановлено дипломатичні відносини). Співробітництво відбувається як в політичній, торгівельно-економічній, так і в гуманітарно-культурній площині. Свого значення перш за все мають контакти на найвищому рівні. Серед останніх можна згадати відвідування Києва Президентом Франції Ф. Олландом та Канцлером ФРН А. Меркель 5 лютого 2015 року. На рівні зовнішньополітичних відомств Міністр закордонних справ Франції Л. Фабіус 20–21 лютого 2014 року взяв участь у переговорах з врегулювання політичної кризи в Україні. Візит в Україну делегації Комісії у справах Національних зборів Франції 4 липня 2014 року є одною з останніх подій в міжпарламентському співробітництві двох держав. Відбулися зустрічі французьких депутатів з Прем'єр-міністром України, заступником Глави Адміністрації Президента України, Міністром закордонних справ та керівництвом Комітетів та політичних фракцій ВР України [12]. Загалом доволі тісні політичні контакти останнім часом між двома країнами вказують на зацікавленість Франції та її безпосередню участь у налагодженні суспільно-політичної ситуації на Сході України.

Загальний торгівельний обіг між Україною і Францією в січні-лютому 2015 року зменшився порівняно з тотожним періодом 2014 року. При цьому експорт скоротився на 39%, а імпорт на 27%. Торгово-економічні відносини України та Франції розвиваються загалом доволі динамічно. Протягом 2008–2015 років серед основних товарів експортної групи переважали залишки та відходи харчової промисловості. В загальному експорті цей вид товарів у 2015 році складає 57% [10]. Україна експортує до Франції продукти неорганічної хімії, чорні метали, деревину та вироби з неї, одяг та додаткові речі для нього, трикотажну продукцію, вироби з чорних металів тощо. Серед імпорту з Франції переважає різноманітна хімічна продукція. Свого значення в імпорті має фармацевтична продукція, зернові культури, ефірні олії, насіння і плоди олійних рослин. Загальний товарообіг товарами і послугами між державами поступово збільшувався з 2009 року, продемонструвавши у 2013 році найбільші показники – понад 2700 млн. дол. США. В сфері інвестиційного співробітництва Франція посідає восьме місце серед країн-інвесторів (станом на 01.07.2014 рік). На сьогоднішній день французькі інвестиції в економіку України показують зменшення на 2,8%, що становить 50,5 млн. доларів США, в основному за рахунок зменшення інвестицій у фінансову та страхову діяльність. Загалом, зменшення показників торгівельно-економічного співробітництва між Україною і

Францією, напевно, пов'язано з політичною кризою, війною на Сході України та нестабільною ситуацією [13].

Для України з Середземномор'ям пов'язані перспективи політичного та економічного співробітництва, реалізація проектів постачання енергоносіїв. Зокрема важлива роль в цьому контексті належить країнам Союзу арабського Магрибу (Алжиру, Лівії, Мавританії, Марокко, Тунісу).

Оснвою експорту до Алжиру у 2002–2008 рр. становив експорт чорних металів, поставки сухого молока, рослинної олії. Розвивається експорт електротехнічного обладнання, автомобілів, вимірювальних пристроїв. Алжирський експорт було представлено поставками фосфатів. Оснвою експорту послуг становили послуги з ремонту, ділові, технічні та професійні послуги. За останніми даними в січні та лютому 2015 року майже 41% в загальному експорті товарів до Алжиру складають чорні метали, на другому місці (29% від загального експорту) зернові культури. Свого значення в експорті до Алжиру мають жири та олія тваринного або рослинного походження. Станом на 01.01.2013 року Алжир займав 46 місце в світі серед країн-експортерів української продукції. З Алжиру в Україну завозять сіль, сірку, землі та каміння. Митна статистика Алжиру класифікує Україну серед основних торгівельних партнерів АНДР. За обсягами постачання товарів – Україна посідає 12 позицію. Домінуючою є торгівля товарами, питома вага якої складала 98,7% загального обсягу торгівлі. Динаміка торгівлі товарами України з Алжиром показує, що загальний товарообіг, починаючи з 2000 року, постійно зростав до 2005 року включно за рахунок його експортної складової, що дозволило у 2005 році перевищити показники цієї торгівлі у порівнянні з 2000 роком більш ніж у 2,5 рази, за цей період обсяг торгівлі товарами сягнув рекордного рубежу за всю історію двосторонніх торговельно-економічних відносин (622 млн. дол. США) [14].

Основою інвестиційно-орієнтованою галуззю АНДР є видобування та експорт енергоносіїв. Стратегія АНДР в цій сфері передбачає прямий вихід на ринки споживачів природного газу. Алжир висловлює зацікавленість у інвестуванні у розвиток інфраструктури транспортування (розвантаження) скрапленого природного газу. Проекти щодо створення та експлуатації газорозвантажувальних терміналів за участю алжирської компанії “Сонатрак” реалізуються на території США, Великобританії, Франції.

Національна акціонерна компанія “Нафтогаз України” в рамках національної програми пошуку шляхів диверсифікації поставок природного газу в Україну провела переговори з алжирською компанією “Сонатрак” з питань можливості поставок алжирського скрапленого природного газу. НАК “Нафтогаз України” на постійній основі бере участь у проведенні міжнародних тендерів з отримання ліцензій на розвідку вугледоднів в АНДР. Компанія отримала документацію на тендер з будівництва південної ділянки трубопроводу в рамках міжнародного проекту “Медгаз”, яким передбачається спорудження газопроводу від узбережжя Алжиру до іспанського міста Альмерія [14].

Питома вага алжирських інвестицій, вкладених в економіку України становить менше 0,02% загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Станом на 01.01.2009 року їх загальна сума складала 9 тис. дол. США, які вкладені в 1 спільне підприємство (торгівля транспортними засобами та надання послуг з ремонту), при відсутності українських інвестицій в економіку Алжиру.

Більшу частину торговельного співробітництва між Україною та Лівією становив український експорт до Лівії, найбільш значними складовими якого були зернові (кукурудза, ячмінь, пшениця) та металопродукція (напівфабрикати з вуглецевої сталі, феросплави). Двосторонній товарообіг у 2009 році склав 195,9 млн. дол. США, що на 57% більше, ніж у 2008 році. При цьому експорт становив 195,6 млн. дол. США (збільшення на 57%), а імпорт – 0,3 млн. дол. США (збільшення в 4 рази). У 2010 році відстежувалася тенденція до незначного зменшення загального обсягу товарообігу між Україною та Лівією. Загалом, згідно з показниками двостороннього товарообігу за період січня–листопада 2010 року, Лівія стала п'ятим найважливішим торговельним партнером України в Африці після Єгипту, Тунісу, Нігерії та Алжиру [14].

Двостороннє торговельно–економічне співробітництво у період лівійського збройного конфлікту майже не розвивалося. Через це наразі не вдалося реалізувати деякі з раніше планованих проєктів, зокрема, щодо започаткування роботи постійно діючої виставки оптового продажу товарів українського виробництва в Лівії, інвестування у лівійські промислові зони. Не було створено українсько–лівійську двосторонню робочу групу з метою розробки програм співробітництва в різних сферах використання ядерної енергії у мирних цілях. Крім того, на території Лівії не проводилися міжнародні тендери, зокрема, на розробку нафтогазових покладів у цій країні [15].

За підсумками 2011 року обсяг торгівлі товарами склав 107,8 млн. дол. США, що на 46,6% або на 93,8 млн. доларів менше ніж показник 2010 року. При цьому обсяги експорту становили 107,6 млн. дол. США (зменшення на 93,8 млн.), а імпорту – 211 тис. дол. США (зменшився на 116 тис.). Позитивне для України сальдо двосторонньої торгівлі становило 107, 3 млн. дол. США.

Основними експортними позиціями 2011 року були зернові культури – 92,3% всього експорту товарів до Лівії або 99,3 млн. дол. США та вироби з чорних металів – 6,3% або 6,8 млн. дол. США. Серед основних позицій в експорті скоротилися поставки зернових на 31% та виробів з чорних металів на 69%. Разом з цим, скорочення обсягів поставок відмічається по усіх товарних позиціях експорту. Припинився експорт чорних металів, питома вага яких у 2010 році складала 16%, а також аеронавігаційних та космічних апаратів, питома вага яких у 2010 році складала 0,1%, у 2009 році – 10% всього експорту. Під час збройного конфлікту на території Лівії, розпочатого у 2011 році, торговельно–економічні відносини між двома країнами перебувають в доволі повільному стані. У 2013–2014 роках основу загального експорту до Лівії становила зернова продукція. Україна ввозила з Лівії засоби наземного транспорту (крім залізничного), взуття, одяг та

додаткові речі до нього. У 2014 році імпорт з Лівії був представлений тільки засобами наземного транспорту крім залізничного. В січні–лютому 2015 року український експорт до Лівії склав 23,1 млн. доларів США. При цьому понад 90% загального експорту становить зернова продукція [15].

Таким чином відносини України з країнами Середземноморського регіону представляють одну з актуальних проблем зовнішньої політики України. Європейські країни Середземноморського регіону, такі як Франція та Італія відіграють важливу роль у просуванні України до європейського простору. Двосторонні відносини розвиваються в політичному, торговельно–економічному напрямку. Франція та Італія приділяють увагу подоланню негативного наслідку суспільно–політичної та економічної кризи в Україні. Останні зустрічі на найвищому і вищому рівнях продемонстрували підтримку нашої держави з боку провідних європейських країн. Торговельно–економічне співробітництво розвивається стабільно. В основі експорту до європейських країн Середземномор'я переважають чорні метали та продукція сільського господарства. Деяке зниження загального торговельного обігу у 2014 році в основному пов'язано зі зменшенням імпорту, що є наслідком зменшення покувної можливості населення України. Відносини з країнами південного узбережжя Середземного моря такими як Алжир, Лівія перебувають в повільному стані. Особливо це характерно для двосторонніх відносин України та Лівії. Тим не менше, країни Середземномор'я відіграють свою роль у зовнішньополітичних відносинах нашої держави. Це зокрема доводить поступове розширення торговельно–економічного співробітництва. В подальшому для України важливо поглиблювати двосторонні відносини в енергетичній сфері, що надасть можливість диверсифікації та залучення альтернативних джерел енергії.

Список використаних джерел

1. Про Основні напрями зовнішньої політики України Верховна Рада України; Постанова від 02.07.1993 №3360–XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
2. Істратій Л. Ф. Українсько–італійські відносини (1990 рр. – поч. XXI ст.) та їх роль в становленні незалежної держави / Л. Ф. Істратій. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Politologia/45831.doc.htm
3. Нелін М. В. Зовнішня політика урядів С. Берлусконі (2001–2011 рр.): дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили / М. В. Нелін. – Миколаїв, 2014. – 231 арк.
4. Перепелиця Є. А. Українсько–італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991–2006 рр.): дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України; Інститут історії України / Є. А. Перепелиця. – К., 2007. – 225 арк.
5. Макух В. В. Україна і країни Магрибу: реалії та перспективи. Актуальні питання двостороннього співробітництва: збірка статей / В. В. Макух. – Одеса: Фенікс, 2010. – 244 с.
6. Василюк В. М. Україна – Франція: міжнародне співробітництво в контексті європейської інтеграції / В. М. Василюк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_AND_2009/Politologia/49297.doc.htm
7. Соколов В. Ю. Українсько–французькі соціально–політичні відносини: історія та сучасність / В. Ю. Соколов. – Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2010-1/10_sokolov.pdf
8. Двосторонні відносини (Алжир/Україна). – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/ale/1170.html
9. Огляд двосторонньої торгівлі між Україною та Лівією (листопад 2010 р.). – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_zab_stat/lib/5156.html

10. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. Закон від 23.12.2014 №35–VIII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/35-19>

12. Український внесок в “Активні зусилля”. – Режим доступу: <http://www.atp.mil.gov.ua/number/16/96.htm>

13. Торговельно–економічне співробітництво між Україною та Італією. – Режим доступу: <http://italy.mfa.gov.ua/ua/ukraine-it/trade>

14. Політичні відносини між Україною та Францією. – Режим доступу: <http://france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/diplomacy>

15. Двостороннє торговельно–економічне співробітництво між Україною та Францією. – Режим доступу: <http://france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/trade>

References

1. Pro Osnovni napryamy zovnishnoyi polityky Ukrainy Verkhovna Rada Ukrainy; Postanova vid 02.07.1993 №3360–XII. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.

2. Istratiy L. F. Ukrayinsko–italiyski vidnosyny (1990 rr. – poch. XXI st.) ta yikh rol v stanovleni nezaleznoyi derzhavy / L. F. Istratiy. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Politologia/45831.doc.htm.

3. Nelin M. V. Zovnishnya polityka uryadiv S. Berluskoni (2001–2011 rr.): dys. kand. polit. nauk: 23.00.04 / Chornomorskyi derzhavnyi universytet imeni Petra Mogyly / M. V. Nelin. – Mikolayiv, 2014. – 231 ark.

4. Perepelytsya E. A. Ukrayinsko–italiyske mizhderzhavne spivrobitnytstvo v konteksti yevropeyskoyi integratsii (1991–2006 rr.): dys. kand. ist. nauk: 07.00.02 / NAN Ukrainy; Instytut istorii Ukrainy / E. A. Perepelytsya. – K., 2007. – 225 ark.

5. Makuh V. V. Ukrayina i krainy Mahribu: realii ta perspektyvy. Aktualni pytannya dvostoronoho spivrobitnytstva: zbirka statey / V. V. Makuh. – Odesa: Feniks, 2010. – 244 s.

6. Vasylyuk V. M. Ukrayina – Frantsiya: mizhnarodne spivrobitnytstvo v konteksti yevropeyskoyi integratsii / V. M. Vasylyuk. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/20_AND_2009/Politologia/49297.doc.htm.

7. Sokolov V. Yu. Ukrayinsko–frantsuzki sotsialno–politychni vidnosyny: istoriya ta suchasnist / V. Yu. Sokolov. – Rezhym dostupu: http://inb.dnsgb.com.ua/2010-1/10_sokolov.pdf.

8. Dvostoronni vidnosyny (Alzhyr/Ukrayina). – Rezhym dostupu: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/ale/1170.html.

9. Oglyad dvostoronoyi torgivli mizh Ukrainoyu ta Liviyeu (lystopad 2010 r.). – Rezhym dostupu: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_zakab_stat/lib/5156.html.

10. Krainy za tovarnoyu strukturoyu zovnishnoyi torgivli na 2 zn. UKTZED. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Pro vnesenya zmin do deyakykh zakoniv Ukrainy shchodo vidmovy Ukrainy vid zdziysnenya polityky pozablokovosti. Zakon vid 23.12.2014 №35–VIII. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/35-19>.

12. Ukrayinskyi vnesok v “Aktivni zusylya”. – Rezhym dostupu: <http://www.atp.mil.gov.ua/number/16/96.htm>.

13. Torgovelnno–ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoyu ta Italiyeu. – Rezhym dostupu: <http://italy.mfa.gov.ua/ua/ukraine-it/trade>.

14. Politychni vidnosyny mizh Ukrainoyu ta Frantsiyeu. – Rezhym dostupu: <http://france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/diplomacy>.

15. Dvostoronne torgovelnno–ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoyu ta Frantsiyeu. – Rezhym dostupu: <http://france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/trade>.

Lysak V. F., Doctor of Historical Sciences, Professor, Department of International Relations and Foreign Policy, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), fifitau@ukr.net

Ukraine's relationships with Mediterranean countries

We have considered relationships with the Mediterranean countries, as important and topical directions of modern Ukraine's foreign policy. Applying scientific research methods, such as analysis, generalization, systematization, was traced the bilateral relationship with the European countries of Mediterranean coast, namely with Italy and France, which has undisputed value in the matter of Ukraine's European integration. On the example of bilateral relations of Ukraine with the Arab Maghreb countries, such as Algeria and Libya was analyzed foreign relationship with the Mediterranean countries of North Africa. Overview that relationships with the European Mediterranean countries have been actively developing in recent years.

which is a positive in promotion Ukraine into the European space. The cooperation with the countries of North Africa occurs quite slowly, which shows a decrease in trade turnover.

Keywords: *Mediterranean, foreign policy, European integration, Italy, France, Algeria, Libya, trade and economic relations, political relations.*

Лысак В. Ф., доктор исторических наук, профессор кафедры международных отношений и внешней политики, Мариупольский государственный университет (Украина, Мариуполь), fifitau@ukr.net

Отношения Украины со странами Средиземноморья

Рассмотрены отношения со странами Средиземноморского региона, как одного из важнейших направлений современной внешней политики Украины. Применены научные методы исследования, такие как анализ, обобщение и систематизация, прослежены двухсторонние отношения со странами европейского побережья Средиземного моря, а именно с Италией и Францией, что имеет огромное значение в вопросах европейской интеграции Украины. На примере двухсторонних отношений Украины со странами Арабского Магриба, такими как Алжир и Ливия, проанализированы внешнеполитические отношения со странами Северной Африки. Сделан вывод, что сегодня активно развиваются отношения с европейскими Средиземноморскими странами, что дает положительный результат на пути интеграции в ЕС. Сотрудничество со странами Северной Африки происходит довольно умеренно, что показывает падение общего товарооборота.

Ключевые слова: *Средиземноморье, внешняя политика, евроинтеграция, Италия, Франция, Алжир, Ливия, торгово–экономические отношения, политические отношения.*

* * *

УДК 32.001:94(470)“1988/1992”

Буравченко Р. В.
кандидат історичних наук,
Черкаський державний технологічний університет
(Україна, Черкаси), garyla@ukr.net

Розпад СРСР в кінці ХХ ст. ЯК РЕЗУЛЬТАТ КРАХУ ТОТАЛІТАРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Метою дослідження є виявлення взаємозв'язку краху тоталітарної ідеології і розпаду Радянського Союзу в кінці ХХ ст. Незворотність краху тоталітаризму науково обґрунтував Ф. А. фон Гаск в своїх дослідженнях незадовго до розпаду СРСР. Завдяки соціологічному методу аналізується вплив економічних відносин та соціальної структури на політичну систему СРСР кінця ХХ ст. Історичний метод дозволяє вивчити політичні явища в СРСР в заданий період в їх послідовному часовому розвитку, вивчити зв'язки минулого, сьогодення і майбутнього. Враховуючи, що в основу функціонування політичної системи СРСР з самого початку його створення був закладений оснований на хибних умовах базис антиринкових відносин, розпад СРСР після вичерпання основного ресурсу – селянства, став логічним завершенням нежиттєздатної моделі в ринковому суспільстві. Даний розпад запустив нову реальність політичних взаємовідносин, як у світі в цілому, так і в Центрально–Східній Європі.

Ключові слова: *СРСР, Україна, Росія, Прибалтика, створення, державний, републики, співдружність Незалежних Держав, М. С. Горбачов, Б. М. Єльцин, Л. М. Кравчук.*

Епохальною подією кінця 80–х – поч. 90–х рр. ХХ ст. став крах комунізму та радянської системи. Складні соціально–економічні та суспільно–політичні процеси всередині СРСР спричинили розпад країни. Політика “перебудови”, демократизація, гласність поступово розхитували державно–політичний лад СРСР, який базувався на тоталітаризмі, плановій командно–адміністративній економіці і був нездатний ефективно конкурувати з країнами західної демократії в економічній, науковій, промисловій та технічній сферах.

Внутрішня нежиттєздатність державно–політичного ладу країн з тоталітарними режимами була науково обґрунтована в працях економіста, політичного філософа, доктора права і політичних наук, лауреатом Нобелівської премії Фрідрихом Августом фон Гаском ще в 1944 році в праці “Шлях до рабства” (англ. “Road to Serfdom”) [11]. Останнє дослідження Ф. А. фон Гаска